

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE 1/2005 rd

Regeringens proposition med förslag till lagar om rättsgenetisk faderskapsundersökning och om ändring av lagen om faderskap

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 27 april 2004 en proposition med förslag till lagar om rättsgenetisk faderskapsundersökning och om ändring av lagen om faderskap (RP 56/2004 rd) till lagutskottet för beredning

Lagmotion

I samband med propositionen har utskottet behandlat en lagmotion med förslag till lag om ändring av 7 § i lagen angående införande av lagen om faderskap (LM 136/2004 rd — Päivi Räsänen /kd). Motionen remitterades till utskottet den 1 december 2004.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Désirée Söderlund, justitiedepartementet
- regeringssekreterare Päivi Salo och överläkare Terhi Hermanson, social- och hälsovårdsdepartementet

- tingsdomare Simo Vira, Åbo tingsrätt
- professor Leena Palotie och docent Ismo Ullmanen, Folkhälsoinstitutet
- referendarieråd Arja Myllynpää, Rättsskyddscentralen för hälsovården
- professor Antti Sajantila, rättsmedicinska institutionen vid Helsingfors universitet
- jurist Ann-Mari Lahtinen, Helsingfors stads socialverk
- jurist Arto Nikkarinen, Finska befolkningsförbundet
- advokat Ville Salonen, Finlands Advokatförbund
- ordförande, barn tillsyningsman Marian Tuomi och barn tillsyningsman Leena Luoto, Föreningen för barnatillsyningsmän rf
- professor Juha Lappalainen
- juris kandidat Salla Lötjönen
- juris licentiat, ansvarig forskare Maija Saksliin
- professor Martin Scheinin.

PROPOSITIONEN OCH LAGMOTIONEN

Propositionen

Regeringen föreslår en lag om rättsgenetisk faderskapsundersökning. Genom lagen upphävs lagen om vissa blodundersökningar och andra undersökningar rörande ärftliga egenskaper.

Dessutom föreslår regeringen en rad följdändringar i lagen om faderskap.

Domstolen kan bestämma att en rättsgenetisk faderskapsundersökning utförs i mål som gäller fastställande eller upphävande av faderskap. Barnatillsyningsmannen kan beställa en rättsge-

netisk faderskapsundersökning när samtliga parter samtycker till det.

I ett mål om fastställande av faderskap ska beslutet om undersökning i främsta hand gälla barnet, modern och den man som är part i rättegången. I mål som gäller upphävande av faderskap kan domstolen också bestämma att en annan man ska undersökas, om det finns skäl att anta att han är far till barnet. Om man inte vet var mannen befinner sig, kan domstolen bestämma att undersökningen görs med ett vävnadsprov som tidigare har tagits av honom eller med utnyttjande av uppgifter om honom som erhållits genom en tidigare undersökning. Enligt förslaget ska domstolen också kunna bestämma att en undersökning görs på en avliden.

Om det inte går att få kännedom om var mannen befinner sig eller om mannen har avlidit och man inte kan ta ett vävnadsprov eller få uppgifter från en tidigare undersökning, ska mannens föräldrar kunna förpliktas att tillsammans delta i

en undersökning. Prov på andra släktingar till mannen kan tas endast om dessa samtycker.

Domstolen kan förena sitt beslut med vite. Om det är sannolikt att personen i fråga trots vitet inte kommer att följa förordnandet om provtagning eller utan laglig orsak har låtit bli att göra det, kan domstolen kunna bestämma att han eller hon ska hämtas till provtagning och att provet får tas mot hans eller hennes vilja.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft ungefär tre månader efter att de har antagits och blivit stadfästa.

Lagmotionen

I lagmotion LM 136/2004 rd föreslås att 7 § i lagen angående införande av lagen om faderskap ändras genom att bestämmelsen i 2 mom. om att talan om fastställande av faderskap ska anhängiggöras inom fem år från det att faderskap trätt i kraft stryks.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Behovet av lagstiftning

Med hänvisning till propositionen och övrig utredning finner utskottet propositionen behövlig och angelägen. Utskottet tillstyrker lagförslaget, men med följande anmärkningar och ändringsförslag.

I dagsläget regleras den medicinska bevisning som krävs i mål som gäller fastställande eller upphävande av faderskap i lagen om vissa blodundersökningar och andra undersökningar rörande ärftliga egenskaper (702/1975, nedan *lagen om blodundersökningar*). Men reglerna i den lagen är rätt knapphändiga och lagen motsvarar inte heller på alla punkten dagens krav när det gäller att fastställa faderskapet. När lagen om blodundersökningar stiftades skaffade man den medicinska bevisning som behövdes för fastställande av faderskap genom blod- och serumgruppundersökningar, som regeringen påpekar i propositionen (s. 8). Men numera bygger meto-

terna på DNA-undersökningar som är påfallande effektiva. För den undersökte är provtagningen för undersökningen rätt enkel och behändig, eftersom det går lätt att separera DNA och i de flesta fall också från prov från munnens slemhinnor. Tack vare DNA-undersökningar kan faderskapet numera fastställas allt oftare. Det är helt på sin plats, menar lagutskottet, att den medicinska bevisning som behövs för fastställande av faderskap uppdateras för att motsvara dagens undersökningsmetoder.

Förordnande om undersökning

Enligt lagen om blodundersökningar kan förordnande om undersökning för klarläggande av faderskap ges i fråga om barnet, modern och den man som är part i målet. I mål om upphävande av faderskap kan förordnande om undersökning även ges i fråga om en man som inte är part, om det på grund av omständigheter som framkommit vid rättegången finns skäl att anta att mannen är fader till barnet. I rättspraxis har det emot

ansetts att nära släktingar till en avliden man inte kan förpliktas att lämna blodprov som behövs för att fastställa faderskapet (se HD 1999:50).

Trots att det som ovan konstaterats är rätt enkelt att ta de prov som behövs för fastställande av faderskapet, innebär det i alla fall att den i grundlagens 7 § garanterade personliga integriteten kränks. Enligt 3 mom. i den paragrafen får den personliga integriteten inte kränkas utan laglig grund. Som regeringen påpekar i propositionsmotiven (s. 9/I) kan en undersökning av nära släktingar till mannen generera sådan information om de inbördes släktskapsförhållandena som omfattas av skyddet för privatlivet i grundlagens 10 § 1 mom. Lagutskottet menar att det med tanke på denna koppling till de grundläggande rättigheterna är ytterst viktigt att det av lagen entydigt framgår vem som kan förpliktas att lämna prov för fastställande av faderskap och under vilka förutsättningar ett sådant förordnande kan ges i olika situationer. I detta hänseende medför den nya lagen en avsevärd förbättring i det nuvarande rättsläget.

I detta sammanhang vill lagutskottet framhålla att man i många fall blir tvungen att ställa mot varandra dels barnets intresse att få faderskapet klarlagt, dels den personliga integriteten och skyddet för privatlivet för dem som förpliktas att lämna prov. Det existerar ingen enhetlig eller schematisk lösning för alla olika fall. I sista hand är det alltid fråga om en skälig sammanjämkning av de ovan nämnda intressena. Den personliga integriteten och skyddet för privatlivet bör enligt utskottets mening ges en allt större tyngd ju periferare den person som förpliktats att lämna prov befinner sig från de egentliga parterna i ett mål gällande fastställande eller upphävande av faderskap. I det fallet påverkas avvägningen mellan intressena också av vilken extra information med tanke på fastställande av faderskapet undersökningen kan ge. Utifrån dessa premisser har utskottet, som nedan framgår, inte på alla punkter kunna omfatta propositionens bedöm-

ningar i fråga om bestämmelserna om förordnande av undersökning.

Förutom ändringarna ovan föreslår utskottet att procedurbestämmelserna i den nya lagen om förordnande om undersökning och om själva undersökningen skrivs om helt.

Fastställande av moderskap

Den gällande lagstiftningen innehåller knappt alls bestämmelser om rättsliga frågor gällande moderskap. Rättsläget skiljer sig alltså på denna punkt från lagstiftningen om faderskap och därmed sammanhängande rättsverkningar. Tillämpningsområdet för de rättsgenetiska faderskapsundersökningarna och tvångsmedlen för att genomföra dem bör enligt utskottets mening inte utsträckas till moderskapsfrågor innan det i detalj utretts vilka rättsliga konsekvenser en sådan reform skulle få. Å andra sidan finns det sannolikt knappast något behov att tillämpa lagen på utredande av moderskap, som också regeringen låter förstå i sina mycket knapphändiga motiv (se s. 14/I och 22/II). Utskottet anser därför att det inte finns någon anledning att ta in sådana regler i den nya lagen. Däremot anser utskottet det motiverat att justitieministeriet gör en bedömning av behovet att på sikt utveckla lagstiftningen om föräldraskap så att den klart och tydligt också innefattar rättsliga frågor gällande moderskap.

Lagen angående införande av lagen om faderskap

I propositionen ingår inget förslag till ändring av lagen angående införande av lagen om faderskap (701/1975). I 7 § 2 mom. i den lagen finns en övergångsbestämmelse om att barn som fötts innan lagen om faderskap trädde i kraft ska anhängiggöra talan om fastställande av faderskap inom fem år från det lagen om faderskap trätt i kraft. Talan har dock inte kunnat väckas om mannen har avlidit.

I samband med behandlingen av den nu aktuella propositionen har utskottet uppmärksamgjorts på att tidsfristen för talan är problematisk med tanke på grundlagen och konventionerna om mänskliga rättigheter. Dessutom har högsta domstolen kommit med beslut om tillämpning av 7 § 2 mom. i lagen angående införande av lagen om faderskap som åtminstone delvis kan anses vara kontradiktoriska¹.

Tillämpningen av den i lagen angående införande av lagen om faderskap föreskrivna begränsningen av tidsfristen för talan är enligt utskottet betydelsefull inte bara på grund av sitt allmänna intresse utan särskilt för de personer vars rättsliga ställning bestämmelsen direkt påverkar. Däremot är det helt klart, menar utskottet, att det före eventuella lagstiftningsåtgärder noggrant bör utredas en hur stor personkrets 7 § 2 mom. i lagen angående införande av lagen om faderskap i dagsläget gäller och vilka rättsliga effekter olika regleringsalternativ kan generera. Justitieministeriet bör enligt utskottet sätta i gång med utredningen. Utskottet föreslår ett uttalande om detta (*Utskottets förslag till uttalande*).

Detaljmotivering

1. Lag om rättsgenetisk faderskapsundersökning

1 §. Lagens tillämpningsområde. Enligt paragrafens 1 och 2 mom. tillämpas lagen på rättsgenetiska faderskapsundersökningar, som avser sådan undersökning av människans gener, annat ärftligt DNA eller genprodukter som görs för fastställande eller upphävande av faderskap. Enligt 3 mom. tillämpas lagen också på rättsgenetisk undersökning som görs för att avgöra frågor om moderskap.

Av de orsaker som nämns i den allmänna motiveringen föreslår lagutskottet att 3 mom. i förslaget stryks.

2 §. Initiativ till undersökning. Enligt paragrafen kan domstolen förordna om en rättsgenetisk faderskapsundersökning. Också barnatillsyningsmannen kan beställa en undersökning om villkoren i 11 § i lagen om faderskap är uppfyllda.

Den föreslagna bestämmelsen avviker från gällande 1 § i lagen om blodundersökningar eftersom det inte längre föreskrivs om de villkor som domstolen kan förordna om undersökning på. I paragrafen sägs att domstolen kan förordna om undersökning antingen på yrkande av en part eller självmant. Lagutskottet menar att det inte finns någon orsak att slopa bestämmelsen och föreslår därför att det i paragrafen fortfarande bör föreskrivas också om vem som får ta initiativ till att förordna om undersökning. Samtidigt vill utskottet förtydliga paragrafen så att domstolen kan förordna om undersökning bara i samband med ett mål som den behandlar.

3 §. Undersökningsmyndigheter. En rättsgenetisk faderskapsundersökning ska kunna utföras av Folkhälsoinstitutet eller av en sådan inrättning vid ett universitet eller en verksamhetsenhet för hälso- och sjukvård som har fått tillstånd till det av Rättsskyddscentralen för hälsovården.

Den föreslagna bestämmelsen svarar mot 2 § 1 mom. i förordningen om vissa blodundersökningar och andra undersökningar rörande ärftliga egenskaper (674/1976). Av propositionens motivering (s. 14—15) framgår att under den tid lagen och förordningen om blodundersökningar har varit i kraft har alla de undersökningar som barnatillsyningsmännen och domstolarna beställt utförts av Folkhälsoinstitutet och att ansökningar om godkännande som avses i förordningens 2 § inte har gjorts. Efter det att propositionen lämnades har rättsmedicinska institutionen vid Helsingfors universitet i maj 2004 visserligen fått tillstånd att utföra undersökningar enligt lagen om blodundersökningar. Oberoende av den faktiska situationen som den noteras i propositionens motivering anser regeringen att ett tillståndsförfarande likt det nuvarande lämpligen bör tas in också i den nya lagen.

¹ Se särsk. HD 2003:107 och HD 1993:58.

Lagutskottet anser att regeringen inte har visat varför tillståndsförfarandet vore nödvändigt, inte minst med hänsyn till att det enligt utredning i detta nu bara är rättsmedicinska institutionen vid Helsingfors universitet som vid sidan av Folkhälsoinstitutet har den nödvändiga expertisen på rättsgenetiska undersökningar. I sak svarar undersökningarna dessutom i långa stycken mot de DNA-analyser som görs med stöd av 65 § i utlänningslagen (301/2004) för att utreda familjeband som grundar sig på biologiskt släktskap. I 66 § i samma lag föreskrivs explicit att det är Folkhälsoinstitutet eller institutionen för rättsmedicin vid Helsingfors universitet som utför testen.

Lagutskottet föreslår därmed att det ska anges direkt i lag att Folkhälsoinstitutet och institutionen för rättsmedicin vid Helsingfors universitet utför undersökningarna.

5 §. Undersökning som gäller försvunna eller avlidna personer. I paragrafen föreskrivs om villkoren för att bestämma om rättsgenetisk faderskapsundersökning med hjälp av ett vävnadsprov som har tagits tidigare av en försvunnen eller avliden person och om när ett vävnadsprov kan tas av en avliden som ännu inte har begravts eller kremerats. Lagutskottet föreslår att lydelsen i 1 mom. förtydligas.

6 §. Undersökning som gäller mannens föräldrar. I 1 mom. föreslås att domstolen kan bestämma att en undersökning ska utföras beträffande mannens föräldrar tillsammans, om mannen har försvunnit eller avlidit och en undersökning inte kan göras på det sätt som sägs i 5 § 1 eller 2 mom.

Propositionen utgår (se s. 10/II) från att det för barnet kan vara mycket viktigt att få klarhet om vem som är dess far. Om en rättsgenetisk faderskapsundersökning görs av mannens föräldrar tillsammans avslöjas det enligt utredning till utskottet inte heller i sig för den som utför undersökningen om uteslutning av den presumerade fadern genom undersökningen beror på att mannen inte är barnets biologiska fader eller på att barnet inte är föräldrarnas gemensamma barn.

Av propositionens motivering (s. 10/II) framgår vidare att en undersökning av mannens föräldrar inte nödvändigtvis leder till klarhet om den biologiska fadern. Rent principiellt är det värt att notera att en rättsgenetisk faderskapsundersökning i vilket fall som helst ingriper i föräldrarnas i 7 § i grundlagen tryggade integritet och i 10 § 1 mom. tryggade skydd för privatlivet. Det är också värt att notera att det enligt 7 § för undersökning av bara den ena av mannens föräldrar eller någon annan av hans släktingar krävs att de ger sitt samtycke.

Lagutskottet har vägt olika alternativ mot varandra och stannat för att den i sig viktiga ambitionen att utreda det biologiska faderskapet i en sådan situation som avses i 1 mom. inte kan anses väga så tungt att den kunde återopas för att förplikta föräldrarna till en försvunnen eller avliden man att mot sin vilja och i sista hand med hjälp av tvångsmedel underkasta sig en rättsgenetisk undersökning. Med hänsyn till att det finns en mängd andra metoder att fastställa faderskap påpekar utskottet att de fall där de nödvändiga bevisen blir beroende av undersökning av mannens båda föräldrar i praktiken är mycket sällsynta.

Därför föreslår utskottet att 1 mom. ändras så att mannens båda föräldrar kan undersökas bara om de samtycker till det. Samtidigt föreslås en sådan ändring i lydelsen som understryker att prover inte behöver tas samtidigt av båda föräldrarna utan att det också kan ske vid olika tillfällen.

Enligt 2 mom. tillämpas 5 § 1 och 2 mom. när mannens far eller mor har försvunnit eller avlidit. Med hänsyn till den föreslagna ändringen i 1 mom. är det inte motiverat att domstolen har uteslutande rätt att bestämma om förordnande om undersökning, om den person man vill undersöka inte längre själv finns på plats för att uttrycka sin vilja. Å andra sidan ser utskottet det inte heller som motiverat att det i sista hand är t.ex. den avlidnes rättsinnehavare som får bestämma om undersökningar enligt 5 § 1 och 2 mom. Utskottet vill därför komplettera momentet med en bestämmelse om att domstolen inte får förordna om undersökning om det finns skäl att anta att

den försvunna eller avlidna föräldern inte hade samtycke till undersökningen.

I sådana situationen ska domstolen se till att om möjligt skaffa fram utredning i en sedermera försvunnen eller avliden persons tidigare attityd till att faderskapet undersöks. I praktiken handlar det främst om uttalanden av mannens avlidna eller försvunna förälder och andra bevis på dennes relation till sin egen son och barnet i fråga, om barnet fötts redan innan mannens förälder avlidit eller försvunnit. Det är sedan domstolens sak att utifrån allt tillgängligt material och en samlad bedömning avgöra den avlidna eller försvunna personens presumerade vilja. En sådan samlad bedömning bygger alltid i viss mån på osäkert material och därmed kan tröskeln för att låta bli att förordna om undersökning inte vara särskilt hög. Enligt den bestämmelse som utskottet föreslår bör ett förordnande därför inte ges om det finns skäl att anta att den avlidna eller försvunna föräldern inte skulle ha samtyckt till undersökningen.

7 §. Undersökning som gäller andra släktingar till mannen. I paragrafen föreskrivs när en rättsgenetisk faderskapsundersökning som gäller mannens släktingar kan göras, om en undersökning enligt 4—6 § inte kommer i fråga.

På grund av den ändring som utskottet föreslår i 6 § måste innehållet i denna och de omedelbart följande paragraferna grupperas om.

Utskottet föreslår att bestämmelserna om en laglig intressebevakares samtycke i 1 mom. stryks i 7 § och ändras och flyttas över i en ny 9 §.

Av orsakerna ovan föreslår utskottet vidare att en bestämmelse motsvarande 7 § 2 mom. i propositionen blir 11 § 1 mom. I 7 § kvarstår då en grundläggande bestämmelse om när domstolen kan förordna om undersökning som gäller den ena av mannens föräldrar eller någon annan av hans släktingar.

9 §. Att ge och återta samtycke. (Ny) Utskottet föreslår en ny paragraf. I paragrafens 1 mom. ska föreskrivas om att ge samtycke när den som ska undersökas inte kan förstå sakens betydelse. I 2

mom. föreslås i sin tur bestämmelser om att återta samtycke.

Enligt 7 § 1 mom. i propositionen får den lagliga företrädaren för en person som ska undersökas ge sitt samtycke till undersökningen, om den som ska undersökas inte kan förstå sakens betydelse på grund av minderårighet, mental störning, utvecklingsstörning eller något annat liknande skäl. Enligt utskottets förslag till 6 § kräver också en undersökning av mannens båda föräldrar föräldrarnas samtycke och därför måste 1 mom. om den lagliga företrädarens samtycke och villkoren för att få samtycke ändras så att det hänvisar till 6—8 §.

Med avvikelse från propositionen anser utskottet att det inte är motiverat att kategoriskt utesluta den lagliga företrädarens rätt att ge samtycke i alla de fall där det kan komma fram omständigheter om den undersöktas eget eller hans eller hennes barns härkomst. Däremot är det viktigt att den i bestämmelsen avsedda lagliga företrädaren alltid försöker bedöma hur hans eller hennes huvudman skulle ställa sig till en undersökning, om han eller hon kunde förstå sakens betydelse. En omständighet som i så fall måste beaktas i bedömningen är de i 7 § avsedda uppgifterna om härkomst som eventuellt kommer fram. Med tanke på denna bedömningsskyldighet föreslår utskottet en bestämmelse om att intressebevakaren eller någon annan laglig företrädare inte får ge sitt samtycke till en undersökning, om det finns skäl att anta att huvudmannen inte skulle ha gett sitt samtycke om han eller hon hade förstått saken. Gränsen för att låta bli att ge sitt samtycke är till denna del densamma som i föreslagna 6 § 2 mom.

Om intressebevakarens huvudman är myndig beror hans rätt att ge sitt samtycke enligt detta moment också på om domstolen enligt 29 § 2 mom. i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) har förordnat att intressebevakaren har rätt att företräda huvudmannen också i ärenden som gäller huvudmannens person.

Enligt propositionens motivering (s. 17/I) kan andra släktingar till mannen än hans båda föräldrar som ska undersökas återta sitt samtycke ända tills undersökningsresultaten har kommit eller

har kunnat komma till den undersöktes eller de övriga parternas kännedom. Samtycket kan således inte längre återtas efter det att utlåtandet har skickats till domstolen. Lagutskottet anser att möjligheten att återta givet samtycke är en så viktig fråga att det är skäl att lagstifta om det och tidsgränserna för det i lag. Därför föreslår utskottet att en bestämmelse om att återta samtycke tas in som 2 mom. i paragrafen. Därmed blir det klart att bestämmelsen också gäller andra fall än de som avses i 1 mom., där samtycke ges av den undersöktes intressebevakare.

På grund av att lagen kompletteras med denna paragraf och föreslagna nya 10 § förändras paragrafnumreringen.

10 §. Hörande. (Ny) Enligt propositionens motivering (s. 18/I) följer det av allmänna processrättsliga principer att domstolen innan förordnande utfärdas ska höra den som ska undersökas och dennes intressebevakare. Att bereda någon tillfälle att bli hörd är enligt lagutskottets mening så centralt för individens rättssäkerhet att det uttryckligen bör lagstiftas om det. Det är speciellt viktigt att de som förordnas till undersökning mot sin vilja får tillfälle att ge sin syn på villkoren för undersökningsförordnandet. Därför föreslår utskottet att bestämmelser om hörande tas in som en ny 10 § i lagen.

Enligt föreslagna 1 mom. ska domstolen innan den utfärdar ett förordnande om rättsgenetisk faderskapsundersökning enligt 4 eller 6—8 § bereda parter i mål som gäller fastställande eller upphävande av faderskap och den som ska undersökas tillfälle att bli hörda.

I 2 mom. föreskrivs om hörande i de fall där undersökningen inte görs på levande personer utan med hjälp av ett vävnadsprov från en försvunnen eller avliden person. Då ska tillfälle att bli hörd beredas framför allt för att de närmaste släktingarna ska få en möjlighet att ge domstolen sin syn på villkoren för undersökningsförordnandet. Personkretsen bestäms utifrån vem som gett det vävnadsprov som ska undersökas. Enligt förslaget ska den berörda personens make eller maka eller efterlevande make eller maka och deras lagliga arvingar beredas tillfälle att bli

hörda. Om en intressebevakare har utsetts för en försvunnen person ska också denne beredas tillfälle att bli hörd. Vad gäller en försvunnen person svarar personkretsen i bestämmelsen i sak mot den som enligt 8 § i lagen om dödförklaring (127/2005) ska ges tillfälle att bli hörda med anledning av ansökan.

11 (9) §. Åläggande att ge prov. I 9 § 1 mom. föreskrivs att domstolen ska förstärka sitt förordnande om undersökning med vite. I 2 mom. finns en bestämmelse om intyg om att prov har tagits.

Utskottet föreslår i 6 § att en undersökning som gäller mannens båda föräldrar ska vara beroende av deras samtycke och därför föreslår det som ett nytt 1 mom. att domstolen i de fall som avses i 6—8 § ska be undersökningsmyndigheten om ett skriftligt utlåtande om en undersökning främjar utredning av ärendet och om det i samband med undersökningen kan komma fram omständigheter som gäller den undersöktes eget eller hans eller hennes barns härkomst. För att säkerställa att den undersökte eller den intressebevakare som ger samtycket på den undersöktes vägnar får uppgifterna i utlåtandet innan samtycke ges, föreslår utskottet att det också ska föreskrivas om att utlåtandet ska vara skriftligt och delges den undersökte eller dennes intressebevakare i de fall som avses i 9 § 1 mom.

Utskottet föreslår vidare att lydelsen i 2 mom. (1 mom. enligt propositionen) ses över och att paragrafrubriken ändras i överensstämmelse med det nya innehållet.

12 (10) §. Underlåtenhet att iaktta åläggande. I paragrafen anges påföljderna för den undersökte om han eller hon underlåter att iaktta domstolens förordnande.

På grund av de ändringar som utskottet gjort i 11 (9) måste bestämmelsehänvisningarna i 1 och 2 mom. och paragrafrubriken ändras. Samtidigt vill utskottet precisera formuleringen i 2 mom.

Enligt 3 mom. har läkaren rätt att få handräckning av polisen när den som ska undersökas hämtats till provtagning. Utskottet föreslår en sådan precisering i bestämmelsen att polisen är

skyldig att ge handräckning både när den som ska undersökas hämtas till provtagning och när själva provet ska tas.

13 (11) §. Provtagning. I paragrafen anges hur prov som behövs för en rättsgenetisk faderskapsundersökning tas och vem som får ta det.

Meningen är att föreskriva genom förordning av statsrådet att den som ska undersökas före provtagningen ska bevisa sin identitet för den provtagande läkaren. Individens rättssäkerhet och undersökningens tillförlitlighet kräver att det inte får råda oklarhet om den undersöktes identitet. Särskilt viktigt är det att fastställa identiteten när prov måste tas mot den undersöktes vilja med stöd av 12 § 2 mom. Lagutskottet föreslår därför att 3 mom. kompletteras med att läkaren måste fastställa den undersöktes identitet innan provet tas.

14 (12) §. Ny provtagning. Paragrafen anger hur man ska gå till väga om ett nytt prov måste tas av den undersökte.

Av den föreslagna paragrafen framgår inte nu helt klart om till exempel bestämmelserna om vite i 11 (9) och bestämmelserna om att hämta den undersökte till undersökning i 12 (10) § är tillämpliga också på ny provtagning. Därför föreslår lagutskottet att paragrafen tydliggörs på denna punkt. Det har samtidigt sett över paragrafformuleringen.

15 (13) §. Förstöring av prov. Utskottet har justerat hänvisningarna i paragrafen.

16 (14) §. Provtagning för en framtida undersökning. I paragrafen föreskrivs på vilka villkor en läkare eller någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården får ta ett prov på en avliden person för en eventuell undersökning, också om domstolen inte har förordnat om undersökning och den avlidnes anhöriga inte har gett sitt samtycke till den.

Lagutskottet anser att formuleringen i paragrafen inte svarar mot syftet i motiveringen (s. 19/II) särskilt väl. För det första framgår det inte att den också täcker in de fall där domstolen inte har utfärdat ett förordnande om undersökning

enligt 11 (9) §. För det andra förblir det oklart vem som kan framställa begäran. Det förblir också oklart vad som avses med den avlidnes anhöriga, trots att de enligt förslaget i sista hand har rätt att förbjuda undersökning.

Med hänsyn till motiveringen och det som där sägs om bestämmelsens syfte får begäran framställas bara av dem som kan bli parter i en framtida rättegång om fastställande eller upphävande av faderskap. I motiveringen sägs uttryckligen att en sådan situation i allmänhet uppstår när mannen dör medan kvinnan väntar barnet. Om kvinnan då inte är gift med mannen måste talan väckas för att fastställa faderskapet. Med hänsyn till regleringens syfte föreslår lagutskottet att paragrafen kompletteras med bestämmelser om vem som har rätt att framställa begäran.

Med "den avlidnes anhöriga" avses enligt propositionens motivering (s. 19/II) den avlidnes make och arvsberättigade arvingar. Lagutskottet föreslår att efterlevande make och maka och arvingarna direkt ska anges som anhöriga i paragrafen. Denna personkrets svarar mot dem som enligt föreslagna 10 § 2 mom. ska beredas tillfälle att bli hörda, om undersökningen görs med hjälp av ett vävnadsprov på den avlidne enligt 5 §.

Provet ska få förstöras när två år har gått från det att provet togs, om inte den som besitter provet har underrättats om att ett mål som gäller fastställande eller upphävande av faderskap pågår. I början av paragrafen anges en enskild läkare eller annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som den som ska ta provet och därför är det enligt lagutskottets mening inte lämpligt att bara den som tagit provet själv ska få bestämma om det ska förstöras eller inte. Beslutet fattas däremot lämpligen av den som vid den behöriga tidpunkten lagligen besitter provet. Därför föreslår utskottet att bestämmelsen på denna punkt formuleras på samma sätt som 17 (15) § 1 mom. nedan. För den lagtekniska klarhetens skull har utskottet delat upp paragrafen på två moment.

Utskottet noterar vidare att formuleringen i bestämmelsen avviker från föreslagna 5 § 2 mom. där det sägs att en undersökning kan göras

med hjälp av ett vävnadsprov av en avliden som ännu inte har begravts eller kremerats. Den sistnämnda avgränsningen saknas i 16 §. Enligt utredning är avsikten med paragrafen att möjliggöra en undersökning som gäller en avliden också när graven med stöd av annan lagstiftning har öppnats för undersökning av den avlidne. Trots att sådana situationer otvivelaktigt är ytterst exceptionella har utskottet inte velat föreslå att formuleringen ändras i överensstämmelse med 5 § 2 mom. Samtidigt vill utskottet understryka att den nu föreslagna bestämmelsen inte, lika litet som någon annan bestämmelse i lagen, under några omständigheter ger domstolen rätt att utfärda förordnande om att en grav ska öppnas för en rättsgenetisk faderskapsundersökning.

17 (15) §. Förbud mot att förstöra prov. Enligt paragrafen kan domstolen förbjuda att prov som tagits med stöd av 5, 6, 8 eller 16 (14) § förstörs.

Enligt utredning avser *1 mom.* att anvisa de personer som kan omfattas av förbudet mot att förstöra prov som tagits på dem. Bestämmelsens räckvidd ska dessutom inskränkas till de fall där ett prov som lämpar sig för faderskapsundersökning redan tidigare med stöd av någon annan än denna lag har tagits på en person. Däremot har man inte velat hänvisa till det förfarande eller de villkor som föreslås för provtagning i olika fall. Utskottet har ändrat bestämmelsen i överensstämmelse med detta syfte. Samtidigt har det preciserat de aktörer som kan omfattas av förbudet.

Med hänsyn till syftet i *1 mom.* finns det enligt utskottets mening inte heller någon grund för att förbudet mot förstöring inte skulle kunna gälla ett prov som tagits på någon annan i 7 § avsedd släkting till mannen. Utskottet föreslår därför en hänvisning också till 7 § när det gäller att bestämma vilka personer bestämmelsen ska tillämpas på.

Förbudet avser att trygga att ett prov bevaras för att användas som bevis i ett pågående eller förestående mål som gäller fastställande eller upphävande av faderskap. I detta syfte föreslår lagutskottet att momentet kompletteras med att förbudet träder i kraft tillfälligt omedelbart efter

att den som det ansökta förbudet avses gälla underrättats om ansökan. Om domstolen utfärdar det ansökta förbudet följer det av bestämmelsens syfte att förbudet ska gälla fram till dess att domstolen har avgjort fastställande eller upphävande av faderskap genom en laga kraft vunnit dom.

För lagutskottet är det helt klart att om domstolen har förstärkt förordnandet med vite kan den också döma ut vitet om förordnandet inte har iakttagits. Utskottet föreslår därför att bestämmelsen stryks i *3 mom.* och att bestämmelser om förfarande och befogenheter i fråga om ansökan om förbud tas in i stället.

Enligt 16 § 3 mom. i propositionen tillämpas på utfärdande av förbud att förstöra prov vissa bestämmelser i 7 kap. i rättegångsbalken. Lagutskottet anser att bestämmelserna om säkringsåtgärder inte lämpar sig särskilt väl för behandling av ett förbud mot att förstöra prov. Därför föreslår det att om en rättegång om fastställande eller upphävande av faderskap inte pågår ska ansökan behandlas i den ordning som föreskrivs om ansökningsärenden i 8 kap. i rättegångsbalken. Samtidigt är det skäl att föreskriva vilken domstol som är behörig att behandla ansökningar.

Utskottet har gjort en språklig justering i den finska paragrafrubriken.

18 (16) §. Tillämpning av vissa bestämmelser i rättegångsbalken. I paragrafen har samlats hänvisningarna till de bestämmelser i rättegångsbalken som föreslås bli tillämpade på behandlingen av ärenden som gäller rättsgenetiska faderskapsundersökningar.

I *1 mom.* ingår en lång rad hänvisningar som anger hur vite föreläggs och döms ut. För tydlighetens skull föreslår utskottet ett sådant lagtekniskt förfarande att hänvisningarna slopas och bestämmelsens syfte skrivs ut direkt i lagen. Rätten att besvara sig över domstolens beslut om vite bestäms enligt det *3 mom.* som utskottet föreslår och 25 kap. 1 § i rättegångsbalken.

Enligt *2 mom.* kan en person som ska undersökas och hämtas till provtagning tas i förvar. På tagande i förvar tillämpas 12 kap. 32 § och 33 § 2

och 3 mom. i rättegångsbalken. I det sistnämnda lagrummet sägs att frihetsberövandet, transporttiden inräknad, inte får räcka längre än tre dagar. I lagen föreslås visserligen en specialbestämmelse för barn under 15 år. Transporttiden inräknad ska de inte få hållas i förvar längre än högst fyra timmar.

Som lagutskottet ser det medger bestämmelserna ett mycket långtgående ingripande i de undersökta personliga frihet. Enligt utredning till utskottet är provtagningen en mycket enkel och snabb åtgärd och därför kan bestämmelsens behövlighet ifrågasättas i högsta grad. Utskottet föresår därför att bestämmelserna om att ta i förvar stryks. Det som då blir kvar är en bestämmelse om vem som betalar och ersätter kostnaderna när det har förordnats att någon ska hämtas till provtagning.

Lagutskottet har tidigare föreslagit att bestämmelser som till sitt syfte svarar mot 3 mom. i propositionen placeras i ett 3 mom. i 17 (15) §. I stället för dem föreslår utskottet en bestämmelse om ändringssökande i 3 mom.

I 25 kap. 1 § 3 mom. i rättegångsbalken sägs att ändring i en tingsrätts avgöranden under rättegången får sökas genom besvär endast om det är uttryckligen tillåtet. Det har i sin tur lett till att ändring med hänsyn till 8 § 1 mom. i lagen om blodundersökning inte får sökas i en tingsrätts avgörande genom vilket någon vid vite åläggs att lämna ett blodprov som behövs för utredning av faderskap. Ett sådant avgörande har kunnat hänskjutas till hovrätten bara om det varit fråga om klagan på grund av domvilla enligt 31 kap. i rättegångsbalken (se HD 1999:50).

Enligt den föreliggande lagen fattar domstolen många olika slag av avgöranden under rättegången. Som exempel kan framför allt nämnas beslut om förordnande till undersökning. En del av dem kan meddelas utan att den som ska undersökas samtycker till det. Inte minst i den sistnämnda situationen är det klart att den som fått ett förordnande ska ha rätt att söka ändring i tingsrättens förordnande om undersökning innan prov har tagits och själva faderskapsärendet har avgjorts. Utskottet föreslår därför en explicit bestämmelse om ändringssökande i 3 mom.

På grund av de föreslagna ändringar har utskottet sett över paragrafrubriken.

19 (17) §. Förskottsbetalning av kostnader för resor och uppehälle. Paragrafen har regler för när kostnaderna för resa i samband med provtagning betalas av statsmedel och under vilka förutsättningar beslut om återkrav av förskott kan fattas.

Enligt 1 mom. ska en annan person än en part i ett faderskapsmål alltid få ersättning av statsmedel för de nödvändiga kostnaderna för resa och uppehälle i samband med provtagningen. Eftersom kostnaderna mestadels blir rätt små, föreslår utskottet att regeln mildras och att kostnadsersättningen inte utanordnas av domstolen på tjänstens vägnar utan att den som ska undersökas har rätt att få ersättning om han begär det. För att göra proceduren enklare föreslår utskottet samtidigt att ersättningen betalas i förskott bara när den i paragrafen avsedde personen begär det.

Av motiven till 2 mom. (s. 21/II) framgår det att förskottet inte ska krävas tillbaka, om det har funnits en laglig orsak att låta bli att fullgöra uppgiften. Utskottet föreslår att en uttrycklig passus om detta tas in i bestämmelsen för tydlighetens skull. Inte minst av rättssäkerhetsskäl torde det normalt kunna krävas att den som saken gäller bereds tillfälle att redogöra för orsaken. Därför föreslår utskottet att momentet kompletteras med en bestämmelse om hörande.

I den statsrådsförordning som utfärdas efter att lagen trätt i kraft är det tänkt att ingå en hänvisning till förordningen om bestridande av bevisningskostnader med statens medel (813/1972). Utskottet föreslår följaktligen att en sådan renodlad hänvisningsbestämmelse tas in redan i lagen och att också förordningen därmed nämns i 3 mom.

20 (18) §. Betalning av kostnader. Utskottet har sett över de interna lagrumshänvisningarna i paragrafen.

21 (19) §. Ersättning för kostnader som betalats. När domstolen avgör ett mål som gäller fastställande eller upphävande av faderskap ska den, sä-

ger paragrafen, besluta om de kostnader som enligt 19 (17) och 20 (18) § har betalats med statsmedel ska bäras av staten. Eftersom provtagnings- och undersökningskostnaderna enligt nuvarande domstolspraxis bärs av staten, föreslår utskottet att huvudregeln i paragrafen ändras i överensstämmelse härmed.

22 (20) §. Ersättning till andra än parterna. Utskottet har ändrat rubriken för att den bättre ska motsvara innehållet i paragrafen.

21 § i RP. Tillstånd och återkallande av tillstånd. Eftersom utskottet under 3 § föreslagit att det ska föreskrivas direkt i lagen om vilka institut och inrättningar som utför rättsgenetiska undersökningar enligt denna lag, bör 21 § slopas som onödig.

Till följd av den slopade paragrafen får den följande paragrafen ny numrering med ett nummer lägre.

23 § i RP. Lagens tillämpning på fastställande och upphävande av moderskap. Utskottet föreslår under 1 § att den nya lagen inte ska gälla fastställande och upphävande av moderskap. Därmed är 23 § i propositionen obehövligen och bör följaktligen strykas. De följande paragrafernas numrering ändras då och motsvarar den ursprungliga numreringen i propositionen.

24 §. Närmare bestämmelser. I paragrafen ingår ett bemyndigande att utfärda förordning.

Utskottet har ändrat paragrafhänvisningen i 3 punkten.

Enligt erhållen utredning är meningen inte att med stöd av 6 och 7 punkten utfärda bestämmelser om grunderna för betalning av ersättning utan om ersättningens belopp. Utskottet har sett över formuleringen i punkterna i enlighet härmed.

Enligt 9 punkten utfärdas genom förordning av statsrådet också bestämmelser om formulärens för behövligen blanketter. Meningen är emellertid att genom förordning utfärda bestämmelser bara om vilka dokument som ska upprättas på

blanketter enligt formulär fastställt av justitieministeriet. Utskottet har ändrat skrivningen för att motsvara syftet.

Utskottet har dessutom gjort en språklig ändring i 10 punkten.

2. Lag om ändring av lagen om faderskap

11 §. Anskaffande av medicinska utredningar. I paragrafen föreskrivs om barnatillsyningsmannens skyldighet att skaffa fram medicinska utredningar som behövs för fastställande av faderskap och om förfarandet i det sammanhanget.

I överensstämmelse med terminologin under 10 § och 16 (14) § i lagförslag 1 föreslår utskottet att det också i 3 mom. ska sägas direkt i lagen att det är den efterlevande maken eller maken eller arvingarna som ska ge sitt samtycke till undersökningen av en avliden.

Dessutom har utskottet gjort vissa språkliga justeringar i 3 mom.

I 4 mom. sägs det att om undersökningen ska gälla uteslutande mannens eller moderns far eller mor eller någon annan släkting eller mannens eller kvinnans förälder, tillämpas på undersökningen och på samtycke till den i tillämpliga delar vad därom föreskrivs i 7 § i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning.

Utskottet föreslår under 6 § i lagförslag 1 att också undersökningar som görs på mannens båda föräldrar ska kräva dessas samtycke. Momentets lydelse behöver ändras för att detta ska bli beaktat.

Dessutom har utskottet föreslagit att innehållet i 7 § i regeringens proposition med förslag till lag om rättsgenetisk faderskapsundersökning splittras upp mellan den omformulerade 7 §, 9 § och 11 § 1 mom. För att syftet med 11 § 4 mom. i faderskapslagen ska nås måste lagrummet ändras innehållsligt för att hänvisa till 6, 7 och 9 § samt 11 § 1 mom. i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning.

Utskottet har också gjort en del språkliga ändringar i momentet.

Lagmotionen

Lagutskottet föreslår ovan ett uttalande om den sak som tas upp i motionen. Därför föreslår utskottet att lagmotion LM 136/2004 rd förkastas.

att lagmotion LM 136/2004 rd förkastas och

att ett uttalande godkänns (Utskottets förslag till uttalande).

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan sagda föreslår lagutskottet

att lagförslag 1 och 2 godkänns med ändringar (Utskottets ändringsförslag),

Utskottets ändringsförslag**1.****Lag****om rättsgenetisk faderskapsundersökning**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Lagens tillämpningsområde

(1 och 2 mom. som i RP)
(3 mom. *utesl.*)

2 §

Initiativ till undersökning

Domstolen kan i samband med ett mål om fastställande eller upphävande av faderskap som den behandlar förordna om undersökning om en part kräver det eller om domstolen i övrigt anser det nödvändigt för att utreda saken. Barnatillsyningsmannen kan beställa en undersökning, om villkoren i 11 § i lagen om faderskap (700/1975) är uppfyllda.

3 §

Undersökningsmyndigheter

Undersökningarna utförs av Folkhälsoinstitutet eller *rättsmedicinska institutionen vid Helsingfors universitet (undersökningsmyndighet).*

4 §

(Som i RP)

5 §

Undersökning som gäller försvunna eller avlidna personer

Om det inte går att få kännedom om var en i 4 § avsedd person som skall undersökas befinner sig, kan domstolen bestämma att undersökningen skall göras med hjälp av ett *existerande* vävnadsprov som tidigare har tagits av honom eller henne (*utesl.*) eller att man i undersökning-

en använder uppgifter om personen i fråga som erhållits i någon tidigare undersökning.

(2 och 3 mom. som i RP)

6 §

Undersökning som gäller mannens föräldrar

Domstolen kan bestämma att en undersökning skall utföras beträffande mannens *båda* föräldrar, *om de samtycker till det och* om mannen har försvunnit eller avlidit och en undersökning inte kan göras på det sätt som sägs i 5 § 1 eller 2 mom.

Om mannens far eller mor har försvunnit eller avlidit, tillämpas 5 § 1 och 2 mom., *om det inte finns skäl att anta att den försvunna eller avlidna föräldern inte hade samtyckt till undersökningen.*

7 §

Undersökning som gäller andra släktingar till mannen

Om ett förordnande om undersökning inte kan utfärdas på det sätt som anges i 4—6 §, kan domstolen bestämma att undersökningen skall gälla den ena av mannens föräldrar eller någon annan av hans släktingar med dennes samtycke. (*Utesl.*)

(2 mom. *utesl.*)

8 §

(Som i RP)

9 § (Ny)

Att ge och återta samtycke

Intressebevakaren eller någon annan laglig företrädare för den som skall undersökas kan ge sitt samtycke till en undersökning, om den som skall undersökas inte kan förstå sakens betydelse på grund av ålder, psykisk störning, utvecklingsstörning eller något annat liknande skäl och det inte finns skäl att anta denne inte skulle

ge sitt samtycke till en undersökning, om han eller hon skulle förstå sakens betydelse.

Den som skall undersökas eller, i fall enligt 1 mom., dennes intressebevakare eller någon annan laglig företrädare kan återta sitt samtycke fram till dess att resultatet av undersökningen tillställts domstolen.

10 § (Ny)

Hörande

Domstolen skall innan den utfärdar ett förordnande om undersökning enligt 4 eller 6—8 § bereda parterna i ett mål som gäller fastställande eller upphävande av faderskap och den som skall undersökas tillfälle att bli hörda.

Om undersökningen görs enligt 5 § med hjälp av ett vävnadsprov skall domstolen innan den förordnar om en undersökning bereda maken eller maken eller den efterlevande maken eller maken samt arvingarna till den person som provet tagits av eller avses att tas av tillfälle att bli hörda. Om en intressebevakare förordnats för en försvunnen person skall även denne beredas tillfälle att bli hörd.

11 (9) §

Att utfärda förordnande om undersökning

Innan en domstol förordnar att en undersökning enligt 6—8 § skall utföras skall den beundersökningsmyndigheten om ett skriftligt utlåtande om en undersökning främjar utredningen av ärendet och om det i samband med undersökningen kan komma fram omständigheter som gäller den undersöktes egen eller hans eller hennes barns härkomst. Utlåtandet skall delges den som skall undersökas eller i fall som avses i 9 § 1 mom. till dennes intressebevakare eller lagliga företrädare. (Nytt)

När domstolen förordnar om undersökning beträffande en levande person, skall domstolen vid vite ålägga den som skall undersökas att inom en bestämd tid uppvisa ett intyg på att det prov som behövs har tagits. Om förordnandet gäller ett barn under 15 år, skall vitet föreläggas

barnets lagliga företrädare. *Vite får inte föreläggas den på vilken prov kan tas enbart med hans eller hennes samtycke.*

(3 mom. som 2 mom. i RP)

12 (10) §

Underlåtenhet att iaktta ett förordnande om undersökning

Om den som har förelagts vite enligt 11 § 2 mom. utan laga skäl har låtit bli att iaktta domstolens förordnande om undersökning, kan domstolen döma ut vitet och, om ett prov fortfarande behövs för utredningen, förelägga ett nytt högre vite.

Om det är sannolikt att den som skall undersökas eller dennes lagliga företrädare trots ett vite inte kommer att iaktta det förordnande som avses i 11 § 2 mom., kan domstolen i stället för att förelägga vite bestämma att personen i fråga skall hämtas till provtagningen och att provet får tas mot hans eller hennes eller den lagliga företrädarens vilja.

När domstolen har utfärdat ett förordnande enligt 2 mom. skall polisen ge den handräckning som behövs för att hämta den berörde till provtagning och för provtagningen.

13 (11) §

Provtagning

(1 och 2 mom. som i RP)

Proven tas av en legitimerad läkare eller en läkare med tillstånd eller under läkarens överinseende av någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården. *Läkaren måste kontrollera den undersöktes identitet innan provet tas.*

14 (12) §

Ny provtagning

Om undersökningen inte kan göras med hjälp av ett prov som tagits enligt 13 § eller om undersökningsresultatet måste bekräftas eller kompletteras innan utlåtandet ges, skall undersök-

ningsmyndigheten utan dröjsmål underrätta den domstol som utfärdat förordnandet om undersökning eller den barnatillsyningsman som beställt undersökningen om behovet att ta ett nytt prov. *Om domstolen utfärdar ett nytt förordnande skall den sätta ut en tidsfrist inom vilken den undersökte skall visa att ett nytt prov har tagits. Förordnanden om undersökning utfärdas och nya prov tas i enlighet med 11 § 2 och 3 mom. samt 12 och 13 §.*

15 (13) §

Förstöring av prov

Undersökningsmyndigheten skall förstöra prov som tagits enligt 13 eller 14 § när två år har gått från det undersökningen gjordes.

16 (14) §

Provtagning för en framtida undersökning

På begäran får en legitimerad läkare eller en läkare med tillstånd eller, under läkarens överinseende, någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården utan samtycke av efterlevande make eller maka och arvingarna ta ett prov på en avliden person för en eventuell undersökning, om den som framställer begäran visar att provtagning kan behövas för fastställande eller upphävande av faderskap. *Rätt att framställa begäran har den som enligt lagen om faderskap har rätt att föra talan om fastställande eller upphävande av faderskap.*

Ett prov som avses i 1 mom. får förstöras när två år har gått från det att provet togs, om inte det sjukhus, den verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, den universitetsinstitution eller den yrkesutbildade person inom hälso- och sjukvården som har hand om provet har underrättats om att ett mål som gäller fastställande eller upphävande av faderskap har väckts. Ett prov som har tagits på detta sätt får inte undersökas utan samtycke av den avlidnes efterlevande make eller maka och dennes arvingar eller förordnande av domstol. (Nytt)

17 (15) §

Förbud mot att förstöra prov

Domstolen kan (*utesl.*) vid vite förbjuda ett sjukhus, en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, en universitetsinstitution eller en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården att förstöra *andra prov än de som tagits med stöd av denna lag av en person som avses i 5—8 eller 16 §*. Ett sådant förbud kan meddelas på ansökan, om sökanden visar att provet kan behövas för bevisningen i ett sådant mål angående fastställande eller upphävande av faderskap där sökanden är part eller som sökanden har för avsikt att inleda. *Den som förbudet avses gälla skall omedelbart underrättas om ansökan. Därefter gäller förbudet tillfälligt fram till dess att domstolen har avgjort ansökningsärendet. Det förbud som domstolen utfärdar gäller fram till dess att frågan om fastställande eller upphävande av faderskap avgjorts genom en lagakraftvunnen dom.*

(2 mom. som i RP)

Om någon rättegång avseende fastställande eller upphävande av faderskap inte har inletts tillämpas i fråga om anhängiggörande och behandling av ärenden som gäller förbud enligt denna paragraf 8 kap. i rättegångsbalken. Ansökan behandlas vid den domstol som vore behörig att behandla den talan om fastställande eller upphävande av faderskap som ansökan gäller.

18 (16) §

Tillämpning av vissa bestämmelser i rättegångsbalken

Vite enligt denna lag föreläggs till ett visst belopp med beaktande av den bötfälldes betalningsförmåga. Vitet kan av särskilda skäl dömas ut till lägre belopp än vad som förelagts.

När domstolen har bestämt att någon som skall undersökas skall hämtas till provtagning, tillämpas 12 kap. 32 § (*utesl.*) i rättegångsbalken på betalning och ersättning för kostnaderna för hämtning. (*Utesl.*)

Besvär över avgöranden som tingsrätten meddelat med stöd av denna lag under en rättegång får anföras särskilt i enlighet med 25 kap. i rättegångsbalken. Besvären skall behandlas i brådskande ordning.

19 (17) §

Förskottsbetalning av kostnader för resor och uppehälle

När domstolen bestämt om provtagning av någon annan än en part i ett ärende som gäller fastställande eller upphävande av faderskap har denne rätt att på begäran få ersättning av statsmedel för de kostnader för resa och uppehälle som är nödvändiga för provtagningen. Domstolen kan förordna att ersättningen skall betalas i förskott om den som skall undersökas begär detta.

Om den som har fått förskott utan laga hinder underlåtit att fullgöra den uppgift för vilken förskottet har betalats, skall domstolen bestämma att förskottet skall krävas tillbaka. *Innan domstolen beslutar om återkrav skall den bereda den som har fått förskott tillfälle att bli hörd.*

På förskottsbetalning med statsmedel av kostnader som avses i 1 mom. gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs i lagen om bestridande av bevisningskostnader med statens medel (666/1972) och i den förordning som utfärdats med stöd av den.

20 (18) §

Betalning av kostnader

Av statsmedel betalas ersättning

1) för provtagning enligt 13 och 14 § samt för givande av intyg enligt 11 § 3 mom.,

(2 punkten som i RP)

3) för utlåtande enligt 11 § 1 mom.

21 (19) §

Ersättning för kostnader som betalats

Staten svarar för kostnaderna enligt 19 och 20 §. Domstolen kan ändå ålägga en part att er-

sätta de kostnader som betalats med statsmedel eller en del av dem, om rättegången uppenbart har varit obefogad eller om den undersökning som utförts eller det utlåtande som inhämtats inte har haft någon betydelse för utredningen av målet och det med hänsyn till omständigheterna kan anses skäligt att kostnaderna skall ersättas.

22 (20) §

Ersättning för ekonomisk förlust

(Som i RP)

21 §
(Utesl.)

23 (22) §
(Som i RP)

23 §
(Utesl.)

24 §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av statsrådet kan närmare bestämmelser utfärdas om

(1 och 2 punkten som i RP)

3) vilka uppgifter som skall ingå i utlåtanden som avses i 11 § 1 mom.,

(4 och 5 punkten som i RP)

6) *den ersättning som* betalas för provtagning, utfärdande av intyg till den som undersökts och sändande av prov,

7) *den ersättning som* betalas för utförande av undersökningar, för utlåtanden med anledning av undersökningar och för sändande av sådana utlåtanden samt för utfärdande och sändande av utlåtanden som avses i 11 § 1 mom.,

(8 punkten som i RP)

9) *de blanketter som används* i verksamheten,

10) övrig (utesl.) verkställighet av lagen.

25 §

(Som i RP)

2.

Lag

om ändring av lagen om faderskap

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i lagen den 5 september 1975 om faderskap (700/1975) 11 § 2 och 3 mom., 29 § 2 mom., 35 § 2 mom. och 42 § 1 mom., av dem 42 § 1 mom. sådant det lyder i lag 351/1980, samt *fogas* till 11 § ett nytt 4 mom. som följer:

11 §

Anskaffande av medicinska utredningar

(2 mom. som i RP)

En rättsgenetisk faderskapsundersökning kan i samband med utredning av faderskap utföras endast med samtycke av den som *avses* ge ett prov. Om undersökningen *är avsedd att* utföras

på en avliden som inte under sin livstid har samtyckt till en undersökning, *måste samtycke fås av den avlidnes efterlevande make eller maka och arvingar.*

Om undersökningen skall gälla (utesl.) *mannens eller moderns båda föräldrar, endast den ena föräldern* eller någon annan släkting än mannens eller kvinnans *föräldrar, gäller i fråga om* undersökningen och (utesl.) samtycke till

Förslag till beslut

LaUB 1/2005 rd — RP 56/2004 rd

den i tillämpliga delar 6, 7 och 9 § samt 11 § 1 mom. i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning.

29, 35 och 42 §
(Som i RP)

Ikraftträdandebestämmelsen
(Som i RP)

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen utreder vilka problem 7 § 2 mom. i lagen angående införande av lagen om fader-

skap (701/1975) ger upphov till och att den förelägger riksdagen de lagförslag som eventuellt visar sig vara nödvändiga på grundval av utredningen.

Helsingfors den 1 april 2005

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Tuija Brax /gröna
vordf. Susanna Rahkonen /sd
medl. Esko Ahonen /cent
Lasse Hautala /cent
Petri Neittaanmäki /cent
Heli Paasio /sd
Lyly Rajala /saml
Jukka Roos /sd

Tero Rönni /sd
Petri Salo /saml
Minna Sirnö /vänst
Timo Soini /saf
Astrid Thors /sv
Marja Tiura /saml
Jan Vapaavuori /saml
ers. Seppo Lahtela /cent.

Sekreterare var

utskottsråd Risto Eerola.